

Cenab
ŞAHABETTİN
(1870 - 1934)

Hayatı ve Eserleri

CENAB Şehabeddin, 1970'de Manastır'da doğdu. Orta halli bir ailenin çocuğuydu. Henüz yedi yaşındayken binbaşı olan babası Osman Şehabeddin, Plevne savaşlarında şehid oldu. Bu üzücü olaydan sonra Manastır'da kimsesiz kalan annesi İsmet Hanımla birlikte İstanbul'a geldi. Tophane civarına yerleştiler.

Cenab Şehabeddin ilk önce Tophane Feyziyesine yazıldı. Burayı bitirdikten sonra baba mesleği olan askerliği seçerek Gülhane Askeri Rüştiyesine devam etti. 1880'de buradan da mezun oldu. Kur'a ile tıbbiye idadisine seçildi. İki yıl okuduktan sonra askeri tıbbiye girdi.

Bir yandan tıp öğrenimini sürdürürken diğer taraftan da edebiyatla ilgilenmeye başlamıştı. Muallim Nacinin dostu olan Şeyh Ali Vasfi ile tanıştı. Şeyh Ali Vasfi, Osmanlıca'yı gayet güzel bilen bir kaç eser sahibi. Şair ruhlu bir zattı. Cenab bu vesile ile Muallim Naci'yi tanımış oldu. Kendisine yardımcı dokümanlar arasında Mustafa Asım Efendi'de vardı. İlk ebedi bilgilerini bu üç kişiden almıştı.

Cenab Şehabeddin, 1889'da tıbbiyeyi birincilikle bitirmişti. Bu yıllar arasında 1887'de gençlik şiirlerini Tamat adıyla yayınlamıştı. Tamat başarılı sayılmazdı. Bunlar sadece ondaki şiir yeteneğinin bir işaretiydi.

Yirmi yaşındaki doktor yüzbaşı Cenab'ın öğrenimi sırasında gösterdiği başarı takdir ediliyordu. Bunun bir armağanı olarak dokuz ay sonra, 1890'da ihtisas yapması için Fransa'ya gönderilmeye karar verildi. Bu karar Cenab için hayatının bir dönüm noktasıydı.

Cenab Şehabeddin Fransa'ya varır varmaz çalışmalarına başladı. Fransız ve dünya edebiyatının gösterdiği aşamaları inceledi.

Edmond de Goncourt, Gustave Flaubert, Verlain ve Mallarme'yi okudu. Fakat Viktor de Lapredi ve özellikle Verlain'in tesiri altında kaldı. Fransız şairlerinden Charles Guerin'le sıkı bir dostluk kurmuştu.

Cenab, Paris'teki yaşantısını 1884 yılına kadar sürdürdü. Yurda döner dönmez karantina doktoru olarak Mersin'e tayin edildi. Daha sonra görev yeri Rodos'a nakledildi. Bu sıra içinde İstanbul'da yepyeni bir edebi akım başlamıştı. Servet-i Fünun ve Edebiyat-ı Cedide...

Cenab'ın Paris dönüşü yazdığı şiirler, eskilerinden farklıydı. Hatta bunlardan Hamit ve Ekrem'in etkileri bile görülüyordu. Şiirleri Malumat, Maarif, Hazine-i Fünun dergilerinde yayınlıyor, kendisini tanıyan ve sevenlerin sayısı gün geçtikçe artıyordu.

Cenab'a ün kazandıran asıl şiirleri, Mektep dergisinde yayınladıklarıydı. Zamanın tanınmış kişilerinin yönetimini zaman zaman ele aldıkları bu dergide, Avrupa tarzda, örnekleri bizde görülmemiş şiirleri çıkıyordu. Artık şekli de özü de yeniydi. Hele kelime ve tamlamaların çoğu, o zamana kadar görülmemiş şeylerden değildi. Bunlar yerleşmiş şiir geleneğine bağlı olanlar tarafından yadırganmış, Cenab'a hücumlar başlamıştı.

Cenab'a gösterilen bu olumsuz tepkinin olumlu bir sonucu olmuştu. Genç şair, Tevfik Fikret'in dikkatini çekmişti.

Tevfik Fikret'in yakınlık göstermesi Cenab'ı Servet-i Fünunculara yaklaştırdı. 4 Nisan 1896'da Servet-i Fünun'da çıkan İnkisar-ı Baziçe şiiri ile Edebiyat-ı Cedideciler arasına katılmış oldu.

Cenab Şehabeddin, 1908'e kadar çoğunlukla şiirle uğraştı. Yaptığı yenilikler bu alandıydı. Meşrutiyetin ilanından sonra şiiri ikinci plana bıraktı. Onu artık

politika hayatının ortasında görüyoruz. Meclis-i Kebiri Sıhhiye azası ve Umur-i Sıhhiye Müfettiş-i Umumisidir, bir yandan da Aşyan, Tanin, Hürriyet, İçtihat ve Hak gibi çeşitli gazete ve dergilerin yazarıdır. Bu arada Kalem dergisine de Dahhâk-ı mazlum takma adıyla mizahi makaleler yazmaya başlar.

1914'de emekliye ayrıldı. Darülfünun Edebiyat Fakültesi Dil bölümü Fransızca müderrisliğine atandı. İki ay sonra da garb edebiyatı müderris yardımcısı oldu. Savaş içinde Cemal Paşa'nın koruyuculuğunda bazı ticari işlere girişti. Savaş'ın sonlarına doğru onun daveti üzerine, Süleyman Nazif'le birlikte, Şam'a gitti. Sabah Gazetesinde neşredilen Suriye Mektupları bu gezinin ürünleridir.

1918'de Süleyman Nazif'le birlikte Hâdisat gazetesini çıkarmaya başladı. Aynı yıl, Tasvir-i Efkâr gazetesi adına Avrupa'ya gitti.

1919 yılında Edebiyat Fakültesinin Osmanlı Edebiyatı Tarihi Müderrisliğine getirilmişti.

Aynı zamanda da İstanbul'daki Tetkikat-ı Lisaniye Encümenine üye oldu. Bir yandan da Servet-i Fünun'a yazmaya devam ediyordu. Milliyetçilik ve öztürkçelik cereyanının devamı dışında bulunuyordu. Bu hal, 1924 yılına kadar böylece sürüp gitti.

Milli Mücadele sona erince bir köşeyçekildi. Hayatının geri kalan kısmını yazmak ve okumakla doldurdu. Bir çok gazete ve dergilerde inceleme ve makaleleri yayınlanıyordu. Ölümüne yakın yıllarda bir sözlük hazırlamakla meşguldü. Son eseri William Shakespeare adındaki güzel bir monografisiydi. (1931).

1934 yılının 12 Şubat günü geçirdiği bir beyin kanaması sonunda hayata gözlerini yumdu.

● A— ŞİİRLERİ:

Tamat: 1887 yılında henüz on yedi yaşındayken yayınladığı gençlik şiirleridir.

Aralarında Elhan-ı Şitâ, Temâşâ-yı Leyâl, Yâkâzat-ı Leyliye, Son Arzu gibi güzel şiirlerin bulunduğu Evrak-ı Leyal şiirleri ölümünden sonra Sadettin Nüzhet Ergün tarafından bir kitap halinde toplanmıştır.

● B— MAKALELERİ:

Evrak-ı Eyyâm: 1915 yılında Kanaat Matbaası tarafından basılan bu kitabda gazetelerde yayımlanan makalelerinin bir kısmı toplanmıştır.

Nesr-i Harp, Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri. 1918 yılında aynı matbaa ve kütüphane tarafından basılmıştır.

● C— GEZİ:

Hac Yolunda: Kanaat Kitabevi 1919 İst. Avrupa Mektupları: Asar-ı Müfide Kütüphanesi 1919 İst.

Afak-ı Irak

● D— İNCELEME ESERLERİ:

Divan-ı Kadı Burhanettin: 1922'de yayımlanan bu kitabda kadı Burhanettin'in şiirleri ve Cenab'ın açıklaması bulunmaktadır.

Şekspir: 1931 yılında Kanaat Kütüphanesinin yayınladığı bu kitap, Şekspir hakkında yazılmış en geniş incelemedir.

● E— TİYATRO:

Körebe 1917 yılında Matbaa-i Kader tarafından basılmıştır.

Yalan: Yayımlanmamıştır.

Küçük Beyler: Yayımlanmamıştır.

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Geçen evvâm-ı nevbahârı arar
Eşinigaibeyleyen bir kuş gibi kar
Ey kulübun sürud-i şeydâsı
Ey kebüterlerin neşideleri
O baharın bu işte ferdâsı
Kapladı bir derin sükuta yeri karlar
Ki hamuşâne dem—be—dem ağlar
Ey uçarken düşüp ölen kelebek,
Bir beyaz rişe-icenâh-ı melek gibi kar
Seni solgun hadikalarda arar
Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpaze
Nâ'şın üstünde şimdi ey mürde
Başladı parça parça pervâze k arlar
Ki semadan düşer düşer ağlar.
Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar;
Küçücük ser-sefid baykuşlar gibi kar
Sizi dallarda lâlelerde arar
Gittiniz, gittiniz siz ey mürgean
Şimdi boş kaldı serteser yuvalar
Yuvalarda-Yetim-i bi-efgaan!

Son kalan mâi tûyleri kovalar karlar
Ki havâda uçar uçar ağlar.
Destinde ey semâ-yi şitâ tüdedir
Berk-i semen, cenâh-ı ebuter, sehâb-ı ter...
Dök ey semâ revân-ı tabiat gunüdedir.
Hâk-ı siyâhın üstüne sâfi şüküfeler!
Her şahsar şimdi ne yaprak, ne bir çiçek!
Bir tüde-i zilâl ü siyeh-reng ü nâ-ümid
Ey dest-i âsümân-ı sitâ. durma durma çek,
Her şahsârın üstüne bir sütte-i sefid
Göklerden emeller gibi rızan oluyor kar
Her sude hayâlîm gibi puyan oluyor kar.
Bir bâd-ı hamuşun per-i sâfında uyuklar
Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar
Soldan sağa, sağdan sola lerzân ü girizan
Gâh uçmada tûyler gibi, gâh olmadı rizân
Karlar, bütün elhânı mezâmir-i sukutun,
Karlar, bütün ezhârı riyâz-ı Meleketun
Dök hâk-i siyah üstüne ey dest-i semâ dök,
Ey dest-i semâ dest-i rer dest-i şitâ dök!...
Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefid,
Elhân-ı tuyurun yerine Samt-üümid.

Ahmet Haşim'e Göre Cenab Şahabettin

Şairleri Okurken

CENAB Şehabeddin, çocukluğundan beri çok sevdiğim bir şairdir. Edebiyata tamamen bazı yabancı münakaşaların gölgesi altında kalan alıştığım çehresi, bana, son senelerde, birden sevimsiz ve yabancı görmeye başlamıştı. Herkesle beraber, ben de bu süslü ve zarif ruhu sahtelikle malul ve lisanını fazla yüklü bulmağa başlamıştım. Geçenlerde تنها bir gece gezintisinde, unutulmuş sandığım bazı mısraların, mehtaptan cesaret alan titrek kış kuşları gibi, birden hafızamın uzak dalları üzerinde ötüştüklerini duydum. Ruhum ürperti içinde kaldı.

Düşmüştü siyeh berk-i şebe şebnem-i simin
Şebnem gibi titrerdi kamer leyl üzerinde, ilh...

Kullanılan kelimelerin bugünkü düşkün kıymeti dışında, şiirin anlattığı gece âlemi gözlerimizin alıştığı o köhne alem değildir. "Gece büyük ve siyah bir yapraktır. Ay bu yaprağın üzerinde iri bir çiğ tanesi gibi duruyor." Bu garip ve güzel şiir manzarası, eski olmak şöyle dursun, hatta bu sahada henüz varmadığımız bir yenilik ve tazelik merhalesidir.

Zülfünü bi-nizâm ü bi pervâ

Dağıtır şâne-i tabiat,

Cem eder bâkemal-i istiğna

Lemse-i şuh-ı nesevviyyet ilh...

Bu dört mısra ile çizilen çehre, Fransız ressamı Hel leu'nün en zarif kadın başlarını bile geçiyor. Altın saçlar, Paris veya Viyana'nın en usta bir berber makasıyla kesilmiş gibidir. Dağılan saçları toplayan el, modern

bir zarafetin terbiye ettiği en dışı hareketlerle kınılanıyor.

Ya kelimeler? Ya bu farsça ve arapçanın ısrarlı bir israfla kullanılması? Bu istenilerek yapılmış bir hünerdir. Zira onun yazdığı senelerde bir çok şairler, sade denilecek bir dille yazarlardı. Esasen bir Türk için Türkçe yazmak kadar kolay ve tabii ne olabilir? Fakat Cenab Şehabeddin genç olduğu senelerde, Fransa'da gayet itibarda olan Roman mektebinin Türkiye'deki bir takipçisi idi. Roman mektebi şairleri, İngilizlerin prerafailitleri gibi yeni mazmunları Ortaçağa mahsus kışveler içinde göstermeği isterler. Lugatin en unutulmuş kelimelerini zümrüt, yakut, inci ve elmas nevvinden kıymetli mücevherler gibi yeni bir hayale göre örülmüş altın kafesler üzerine bindirirlerdi. Bunlar eski değil eski-liği estetik bir endişe ile yenileştiren sanatkarlardır.

Cenab Şehabeddin de aynı estetiğe göre, dokusu halis Türkçe olan bir lisan içinde, ahengi garip köhne kelimelere kasten yer verirdi. Çin ve Japondan getirilmiş eski mermerler, billurlar, ipekler ve seccadelerle süslü yeni bir salon ne kadar eskirse, Cenab'ın şiiri de o kadar eskidir.

Eda ve tahayyüldeki yapmacığa gelince, bu da yeni şiirin en güzel hususiyetlerinden biridir. Yani kadın çehreleri gibi!

(Bize Göre, 1928 S. 37—38)

Sofya-Bükreş

ŞABAHA karşı Plevne civarından geçiyorduk. Alaca karanlıkta pencereyi açtım. Plevne ovasını görmek, arz üzerinde hakir bir mezarı bile kalmayan zavallı babamın ruh-ı menfa-nişinini (sürgünde kalan ruhunu) biraz teneffüs etmek istiyordum. Eyvah, yüksek ve zengin enginleri okşayan gece rüzgarı madde ve hakikat gibi insafsız, dedi ki: "Babanın cisim ve ruhundan yabancı açlıklara sünbule-i gıda (besin başağı) hazırlıyor.

Şimdi üfk-ı şarkı kızarıyor, kızarıyordu; Türk bayrağı gibi al, kan gibi al olmuştu; bu ruh-ı şehid için bu üfk-ı sabah ne güzel kefendi: "Baba seni bu ağustos ayının son seherinde Plevne ufkunun bu geniş kanlı mendili içinde kokladım!"

Civarda râkid (durgun) sular yahud gübreli tarlalar olmalı: Çünkü kompartımanımın açık penceresi suiistimal eden sivri sinek bölüklerinin taarruzuna uğramış. Bu bir taarruz da değil, bir istila: Hepisinin süngüleri burunlarında; birisi zafer sesiyle kulağınızın hududunu çizerken, öteki çorabınızın üzerinden ayağınızı deliyor. Biri ensenize biri şakağınızda, biri yeleşinize yapıyor. Biri damarınızı öteki sinirinizi oyuyor.. Cildin nazik noktalarını biliyorlar, asabınızın güzergahını tanıyorlar. Beşerin inceldiği ve kanunun zenginleştiği noktaları bir müşerrih gibi buluyorlar. Yarabbi, ne mel'un haşere! Vüs'ât-ı ilmi ve cürret-i zulmü ile insanı çıldırtacak. Hortumlarıyla kanıma öyle bir tehevür bıraktılar ki şimdi karşımda insan hayvan, hatta ova bile kaşınıyor gibi geliyordu. Tarlalarda tırmıklar, sıyrıklar, kabarcıklar kızartılar keşfediyordum...

Küçük bir mevkife geldi. bir çan tıngırtısı mevkifin istasyonun arkasında gizlenen bir köyde bir hayat-ı ibadet uyandırdım işaret etti. Trenin hareketinden sonra bodur ve topuz kilisesi ile sarı boyalı pencerelerinden acılı gelincik gibi kırmızı çamaşırlarıyla köy gördüm. Bir odun hikâpi üstünde kocaman bir horoz başını eğmiş

yan nazariyle aşağıdaki tozları gagalıyan odalıklarına bakıyordu...

Karyenin serhaddinde meyve ağaçları arasında mütenaviben yağmur ve güneşin hücum-i taarruzuna ve toz bulutlarının taarruz ve mahasaratına uğramaktan acı bir istihza-yı kıyafet halini almış bir korkuluk bekliyordu. Sarığı üstünde maslub, bedbaht ve sefil yapkasını sarhoş gibi yana yıkmış. Yarabbi bu korkuluk ne kadar gülünçtü ve ne kadar az korkutuyordu. Eminim ki kuşlar, çoktan beri ona ancak merhamet hissediyorlar. Tarlalar arasında geniş şapkalarını enselerine atmış kahve rengi esvaplı ekiciler, şebboylar gibi kırmızı ve sarı giyinmiş kadınlar aheste hatvelerle geziyor ve şurada toprağı kaşıyor, ötede eğilerek ekinleri okşuyorlar..

Şimdi lokanta vagonunun salonunda küçük mekiften binen kalabalık bir aileye bakıyordum. Peder, valide, dört çocuk... Yarabbi, hepside ne kadar yorgun, solgun ve ölgündüler! İçimden: "Sıtma" dedim. Bu yapışkan illet uğradığı yeri bir tabut haline getirir. Sıtmalı arazide insanlar hasta, kulubeler cılız, çiçekler soluk, sular durgundur. Büyük küçük herkes titrer, yanar yahut terler. Valide ateş-i humma içinde doğurur, çocuk sıtma titremesi ile doğar, peder sıtmadan terleyerek aileyi besler... Şu karşıdaki bedbahtlar sanki bütün civarımı sıtma ile ihata etmişti. Vagon sıtma ile dolmuş, bütün tarlalarda ve ovalarda sıtma tütüyordu. Üzerinden geçtiğimiz siyah yağlı ve sıcak toprak bir sıtmalıktı.

Öğlene doğru sıcak ve usandırıncı bir gün başladı. Kivılcımlı kül ateşi gibi toz yağıyor, havagüneşin önünde tozlanıyor ve güneş tozların içinde sanki toz oluyor. Hava kuru, toprak kızgın, semadan bir rayiha yabuset ve zeminde bir rayiha-i suhnet teneffüz ediyoruz. Tarlalar muhrik bir tabaka-i remad altında adeta bir çöl hüzn vekri ile kavruluyordu...

(AVRUPA MEKTUPLARINDAN)

Tiryaki Sözlere'nden

Hayat mücadelesinde galip gelmek için sağlam kafa lazımdır: İnsanlar da koçlar gibi kafa kafaya dövüşüyorlar.

Dünkü fikir küflü, yarınki fikir henüz hamdır: Bugünün adamına bugünün fikri yarar.

Köpeğe gem vurma: Kendisini at sanır!

Kadın olsun, kitap olsun, cildine aldanma, müderecatına bak.

Kavak ağacını beğenen ve seven pek az kişi gördüm: Çünkü dosdoğrudur.

Çok para ile aldığın her şeyi kıymetlidir zan etme, Pahalı başka, kıymetli başka.

Aşk kalbimizin saygısız misafiridir: Bize sormadan gelir ve sormadan gider.

Altında kendini gözet: Zehiri hiç bir zaman te-neke kupa içinde sunmazlar.

Akıl yaşta değil baştadır, fakat akılı başa yaş getirir.

Herkes parlamak ister, ama tutuşmak tehlikesi olmasa...

İhtiyar gibi hareket eden bir genç budala, genç gibi hareket eden ihtiyar bir delidir.

Yalan kadar hiç bir hayvan velüd değildir. Bir yalan en aşağı on yalan doğurur.

Kusurumuz ne kadar çoksa o kadar çok kusur ararız.

Berberler nasıl geveze olmazlar: Sabahtan akşama kadar çenelerimizle oynuyorlar.

Öldükten sonra toprak olmak zoruma gitmezdi, eğer çamur topraktan olmasa.

Yerinde sayanlar yürüyenlerden ziyade ayak patırtısı ederler.

Yüksek makamlar yüksek tepeler gibidir, koşarak çıkanlar nefes darlığı hisseder.

